

*Сакаль Оксана Володимирівна, кандидат економічних наук, с.н.с.,
докторант ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого
розвитку Національної академії наук України»,*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЗАСОБІВ ФІНАНСОВО- ЕКОНОМІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ В УМОВАХ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

У контексті державного управління регіональним розвитком засоби регулювання природокористування, зокрема фінансово-економічного, спрямовані на упорядкування суб'єкт-об'єктних відносин у природно-ресурсній сфері на рівні регіону в сучасних умовах інституціональних трансформацій, що зумовлює необхідність системного підходу й упорядкування структури інституціонального середовища (рис. 1).

Рис. 1. Суб'єкт-об'єктні відносини у природно-ресурсній сфері в умовах інституціональних трансформацій

Джерело: сфери відтворювального процесу наведено за [1, с. 64].

Розуміння факторів, що визначають (трансформують, спрямовують) поведінку природокористувачів, є необхідною умовою розробки дієвого набору засобів регулювання природокористування на всіх управлінських рівнях. В основі економічних теорій щодо мотивації діяльності суб'єктів господарювання відповідно до законодавства лежить припущення про те, що керовані природокористувачі усвідомлено й раціонально ухвалюють рішення про дотримання або недотримання природоохоронних вимог. В основі таких рішень лежить аналіз витрат і вигод. Такий аналіз передбачає порівняння витрат природокористувача, необхідних для дотримання нормативів (йдеться про витрати на технологічні й управлінські поліпшення), з витратами, що виникають у випадку їх невиконання (штрафи, стягнення тощо). Суб'єкт господарювання найчастіше обирає варіант, що передбачає мінімізацію витрат. Імовірність виявлення порушень і застосування санкцій, а також строгість та своєчасність покарання розглядаються експертами як ключові змінні величини

для ефективного стримування порушень. До факторів, що стимулюють до дотримання нормативних вимог, відносять не тільки санкції, що застосовуються регулятором, а й дію ринкових механізмів [2, с. 17]. Так, поширення інформації про негативні екологічні наслідки діяльності може викликати негативну реакцію з боку екзо- та ендогенних формацій (персоналу, споживачів, інвесторів, ринків капіталу тощо), тобто вплинути на фінансово-економічні показники господарювання.

Будь-який інструмент, який має на меті стимулювати зміну поведінки економічних агентів, шляхом інтерналізації вартості компонентів і стану навколишнього природного середовища через зміну структури стимулів, які чинять дію на таких агентів (без затвердження стандарту або технологій), кваліфікується як економічний інструмент [3]. Економічні інструменти найкращим чином забезпечують узгодження проблем навколишнього природного середовища з потребами розвитку та інтеграції екологічної й економічної політики, що обумовлено [3, с. 5]:

- 1) якістю коригування ринку;
- 2) ефективністю, або цілями мінімізації витрат;
- 3) гнучкістю у врахуванні неоднорідності;
- 4) пристосованістю до зміни обставин.

Тобто вплив інструментів (засобів) фінансово-економічного регулювання передбачає непрямую мотиваційно-стимулюючу й компенсційно-антистимулюючу дію суб'єкта управління на об'єкт управлінського впливу. Належна структура засобів регулювання природокористування забезпечує системну орієнтацію на досягнення загальної мети розвитку.

Основними чинниками, що визначають структуру засобів регулювання природокористування, є стан навколишнього природного середовища, ступінь деградації екосистем, етап розвитку суспільства, рівень розвитку продуктивних сил і виробничих відносин. Максимально можливо такі чинники врахувати на регіональному рівні. На кожному етапі розвитку системи структура засобів регулювання природокористування характеризується наявністю в ній як традиційних і модернізованих засобів, так й інноваційних, що саме у поєднанні забезпечує досягнення заданої системної мети. При цьому взаємодія таких засобів характеризується циклічністю, яка іманентно притаманна природним (екологічним) і соціально-економічним системам різного масштабу.

Ієрархія взаємодії засобів регулювання природокористування дозволяє керовано проектувати справедливий дизайн системи задля максимально можливого за існуючих умов використання потенціалу складових системи (її елементів) і встановлення заборон та противаг для зниження ризику небажаного впливу функціонування екзо- й ендогенних формацій.

Відповідно до зміни факторів оточуючого середовища і коригування цілей системного розвитку засоби регулювання у процесі інституціональних перетворень також трансформуються. Сукупність економічних інструментів управління природними ресурсами й охороною навколишнього середовища охоплює широкий спектр їх варіантів і можливостей, відтак кількість ітерацій

потенційних перестановок та комбінацій регуляторних засобів практично безмежна [3].

У природно-ресурсній сфері на комбінаторику засобів фінансово-економічного регулювання впливає співвідношення та роль формальних і неформальних інститутів, обмежень, примусу – інституціональні обмеження, що доповнюються природно-ресурсними обмеженнями соціально-економічного розвитку.

Базисом ефективного використання інструментів регулювання природокористування вважаємо реальну вартість природних ресурсів. Дія економічних інструментів регулювання природокористування спрямована на подолання розриву між приватними та суспільними витратами шляхом інтерналізації всіх зовнішніх витрат (як ресурсоспоживання, так і витрат на забруднення) виробниками й споживачами ресурсів, забруднювачами.

Список використаних джерел

1. Хвесик М. А. Інституціональна модель природокористування: пострадянський формат / М. А. Хвесик. – К.: Кондор, 2007. – 788 с.
2. Оценка результатов природоохранного регулирования и контроля [Электронный ресурс] / ОЭСР. Второе издание, исправленное, 2009. – 58 с. – Режим доступа: <http://www.oecd.org/env/outreach/42942953.pdf>.
3. Panayotou T. Economic instruments for environmental management and sustainable development [Електронний ресурс] / Т. Panayotou. International Environment Program Harvard Institute for International Development Harvard University. UNEP, 1994. – 73 p. Режим доступа: https://www.cbd.int/doc/nbsap/finance/Panayotou1994EconInstEnvMgSusDev_199E cInsEnvMgSusDev.pdf.

*Сацький Павло Вікторович, кандидат історичних наук, доцент,
ДВНЗ «Київський національний
економічний університет імені Вадима Гетьмана»*

РЕГІОНАЛЬНІ ПІДХОДИ У ПЛАНУВАННІ ГІДРОБУДІВНИЦТВА В ПІВДЕННИХ РАЙОНАХ УКРАЇНИ І В КРИМУ У 1954-1955 рр.

Програма будівництва Південно-Українського і Північно-Кримського каналів, яку було започатковано у 1950 р., проте, фактично, її згортання відбувалося від 1952 р., передбачала у подальшому реалізацію проектів по розвитку сільського господарства у південних районах УРСР і в Криму. Це «будівництво комунізму» здійснювалося як цілісний проект, не зважаючи, що воно провадилося на територіях двох союзних республік – УРСР і РРФСР (Крим до лютого 1954 р. перебував у складі РРФСР). Його здійснювало Головне управління «Укрводбуд» Міністерства бавовництва СРСР, оскільки це союзне міністерство мало доволі значні ресурси у своєму розпорядженні, реалізуючи масштабні гідро будівельні проекти, а також це міністерство було створено для забезпечення СРСР лідерських позицій у світовому